

Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määrus nr 2
„Gümnaasiumi riiklik õppekava“ Lisa 6
(Vabariigi Valitsuse 23.02.2023 määruse nr 18 sõnastuses)

AJALUGU

1. Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuse eesmärk on kujundada õppijaid, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad, ning tunnevad asjaolusid ja sündmusi, mis on maailmas juhtunud. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest. Aine vahendusel hakkab õpilane teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist, mis tähendab:

- suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos;
- oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina;
- tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust;
- analüüsida põhjusi ja tagajärgi;
- tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajalooõpetus aitab õpilasel omandada kultuuriruumis ning ajalookeskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi ning teadvustada ja analüüsida minevikunähtuste muutlikkust, tõlgendatavust, omavahelisi seoseid ning seoseid tänapäevaga ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloosõlmküsimumi, võõrvallutustega kaasnenud mõju erinevatel ajaperioodidel.

Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning inimsusevastaseid kuritegusid. Käsitletakse inimeste igapäevaelu ja maailmapilti, ühiskonda, kultuuri ja mõtteviisi, sh väärtushinnangute muutumist, ning ajaloolisi isikuid ja sündmusi, lähtudes mitmeperspektiivsuse põhimõttest, mis tähendab erinevate vaatenurkadega arvestamist.

Gümnaasiumi ajalooõpetuses tähtsustatakse probleemikeskset käsitlust, analüüsides hinnanguid ja tõlgendusi erinevast seisukohast lähtudes. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ning ajalooürija seisukohast, kujundatakse kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse, võrreldakse ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikais ning hinnatakse allikate usaldusväärsust. Avatud arutelu käigus tuleks analüüsida klassis esilekerkivaid küsimusi, arvamusi ja seisukohti, sh tundlikke ja vastuolulisi teemasid, mis on põhjustatud oluliste väärtuste ja huvide konfliktist või nende aluseks olevate faktide või väidete vaidlustamisest.

Tundlike ja vastuoluliste teemade käsitlemine ajalooõpetuses eeldab erinevate seisukohtade ärakuulamist ja nende üle arutamist; mitmeperspektiivne ajalooõpe lubab käsitada tundlikke ajaloooteemasid laiemas võrdlevas kontekstis ja eri osapoolte seisukohast või rollist lähtudes. Ajaloosündmuste mitmetahulise käsitlemise kaudu on võimalik vältida mineviku vastasseisude ülekannet praegustele grupiidentiteetidele.

Ajalooõpetus arvestab õpilaste kultuurilise taustaga, suhestades õppeprotsessi õpilaste ajalookultuuriga. Kultuuritundlik ajalooõpetus tähendab ajaloooteemade mitmeperspektiivset käsitlemist ja erinevate ajalookogemuste arvestamist, kuid samas tuleb vältida relativismi, st kõigi vaatenurkade võrdselt asjakohaseks tunnistamist. Erinevate vaatenurkade võrdlemisel saab toetuda üldhumanistlikele väärtustele ja ajaloooteaduslikele põhimõtetele (tõendipõhisus, allikakriitilisus jms).

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud inimese enda elu korraldamiseks ajaloooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris.

Ajalooõpetuses väärtustatakse kultuurilist mitmekesisust, sh kujundatakse mõistmist, et mitmekesisus on ühiskonna rikkus ja arengu tingimus. Teadvustatakse õppija rolli kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana. Ajalooõpetus toetab õppija enesemääratluse kujunemist, aga ka võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes.

Õppijat suunatakse uurimise, arutluse ning analüüsi kaudu looma seoseid ja tegema järeldusi, kujundama isiklikku suhtumist ning põhjendama seda argumenteeritult. Kriitilise mõtlemise kujundamiseks käsitletakse erinevaid allikaid jt õppetekste, mis annavad ajaloosündmustele hinnangu erinevast seisukohast lähtudes.

Ajalooõpetuse analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuri-identiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajaloooteadvus.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, eri inimesed ning paigad. Selle kogemuse ühendamisel koolis õpituga kujuneb õpilasel järk-järgult arusaam ajalooost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade käsitlemine erinevatest aspektidest lähtudes.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse koos teadmiste laiendamiseks **erinevaid oskusi**:

- 1) **ajas orienteerumise oskus**, oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada sündmuste ja nähtuste ajaloolise tausta kujunemist;
- 2) **ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus**; erialase sõnavara laienemine;
- 3) **ajaloo kohta küsimuste esitamise** ning neile vastates **erinevate lahenduste** pakkumise oskus;
- 4) **funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemise oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus**;
- 5) **empaatia**, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades, **koostöö- ja konfliktilahendusoskus**;

- 6) **allikaanalüüsi ja ajalookaardiga töötamise oskus**, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise, **kriitiline hindamise ja analüüsi oskus**, **allika usaldusväärsuse hindamise oskus**;
- 7) suulise ja kirjaliku **eneseväljenduse**, referaadi ja ajaloo **uurimistöö koostamise oskus**, oskus kasutada **IT-vahendeid info hankimiseks** ja tulemuste esitlemiseks.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning see toimub erinevate õppeteemade käsitlemise kaudu. Oskuse eeldatavat saavutustaset kirjeldatakse gümnaasiumi lõpus õpitulemustena.

2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud

Õpilane:

- 1) analüüsib ajalooperioodide iseloomulikke tunnuseid, vaimulaadi ja erinevuste põhjusi, mõistab ja analüüsib ajaloolise arengu jätkuvust ja muutuste põhjusi, mõistab minevikus elanud inimeste elu ajaloolises kontekstis ning üksiksiku valikute ja otsuste tähtsust inimkonna ajaloo kujundamisel;
- 2) analüüsib Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajaloo kontekstis ning mõistab vastastikuseid seoseid;
- 3) mõistab tänapäeva Eesti ühiskonna kujunemise ajaloolist tausta, tunneb ära mineviku mõjutusi;
- 4) mõistab, et inimeste eluviisi, väärtushinnanguid ja ühiskonnaelu mõjutavad religioon ja ideoloogiad, mõistab teaduse ning kultuuri arengu ja tehnoloogiliste muutuste mõju ühiskonnale ja nende vastastikuseid seoseid;
- 5) mõistab suurriikide mõju maailma majandusele ning poliitikale eri ajastuil, analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;
- 6) analüüsib demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide arengu põhijooni;
- 7) mõistab ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ja tagajärgi, analüüsib kriitiliselt infot, eristab fakti arvamusest;
- 8) tunneb inimkonna kultuurisaavutusi ja mõistab kultuuri järjepidevust;
- 9) mõtestab enda rolli kultuuri kandjana ja kultuuripärandi säilitajana, teadvustab kultuurilist mitmekesisust ja kultuuri rolli enesemääratlemises;
- 10) mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju.

ÜLDAJALUGU (I ja II). 10. klass

Üldajaloo kursus annab hea ülevaate ühiskonnas toimunud protsessidest vana,- kesk- ja uusajal, aidates kaasa maailma ja Eesti ajaloo teemade tundmaõppimisele. Üldajaloo kursuse jaotumine kolmeks teemablokiks aitab saada ülevaadet Euroopa kujunemisest ning maailma toimunud olulisematest sündmustest, mille mõju Euroopa ajaloole on olnud märkimisväärne. Gümnaasiumi ajalooõpetuse kaudu saavutatavad õpitulemused on jaotatud kõigi kuue kursuse peale, jättes koolidele vabad käed kursuste läbiviimise korraldamisel.

Üldajaloo kursuse kaudu aidatakse kaasa gümnaasiumi lõpuks taotletavate teadmiste, oskuste, hoiakute ja õpitulemuse saavutamisele, jättes vabaks kohustuslikud teemad, mille kaudu tulemusteni jõutakse. Õppe korraldamisel tuleb lähtuda õpitulemusest ning vastavalt sellele valitakse meetodid ning teemad tulemuse saavutamiseks. Lisaks õpitulemustele peab õpetaja õpet korraldades silmas pidama üldpädevusi, läbivaid teemasid ja ainealast lõimingut.

Läbi üldajaloo kursuse saab õpilane tundma ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi. Õpitakse mõistma inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajaloo perioodidel ning analüüsitakse väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas. Olulisel kohal on Euroopa ja maailma ajaloo pöördelised sündmused, protsessid ning nende tähtsus ja mõju ühiskonna arengus, mis aitavad hiljem õpilastel mõista Eesti ajaloos aset leidnud muutusi. Läbi erinevate õppemeetodite on võimalik rekonstrueerida minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalse ja kultuuritaustaga, samuti on võimalik ülesannetes rakendada empaatiat. Empaatiapädevuste kaudu saab õpilane tuua näiteid ajaloost ning sellest, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas.

Soovitusliku õppesisu all on välja toodud võimalikud teemad, millede läbimisel õpitulemuste saavutamiseni jõuda. Siinkohal tuleb rõhutada, et üldajaloo kursuse teemade valik ja õppemeetodid jäävad õpetaja otsustada ning allpool väljatoodud on vaid soovituslik.

Kursus 1. ÜLDAJALUGU I (vanaaeg)

1) Üldajaloo periodiseering

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus
- 2) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja näidete põhjal

Õppesisu: vanaaja, keskaja ja uusaja mõiste ning üldiseloostus

Märksõnad: vanaaeg, keskaeg, uusaeg

Praktiline tegevus: Õpilased arutavad paardes, kuidas võiksid omavahel olla seotud riik, kultuur, ühiskond, lisaks toovad näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusel seotusest. Õpilased tutvuvad etteantud materjalide põhjal ajaloo perioodide üldiseloostusega ning koostavad küsimusi teksti kohta 5 minuti jooksul. Seejärel asutakse paaris küsimusi esitama.

2) Kreeka linnriigid

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajaloo perioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas
- 2) tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi toimimise põhimõtteid
- 3) näitab kaardil Kreeka linnriike

Õppesisu: Kreeka linnriigid: valitsemine, kodanikkond, eluolu. Sparta ja Ateena. Hellenid ja barbarid: hellenite kasvatus, haridus ja igapäevaelu.

Märksõnad: polis, aristokraatia, türannia, demokraatia, hellen, barbar, kodanik

Praktiline tegevus: Vana-Kreeka linnriikide võrdleva tabeli koostamine.

3) Kreeka kultuur

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse
- 2) mõistab nende protsesside tähtsust ja mõju ühiskonna arengus

Õppesisu: Kreeka kultuur: mütoloogia ja religioon. Homerose eeposed. Ajalookirjutuse algus. Kõnekunst. Teater. Filosoofia: Sokrates, Platon, Aristoteles. Olümpiamängud

Märksõnad: Homeros, Herodotos, Sokrates, Platon, Aristoteles, Perikles, Herodotos, Hippokrates, Phythagoras

Praktiline tegevus: Espertgrupi meetodil materjalide omandamine: klass jaotatakse gruppideks. Maksimaalne grupi suurus 6 inimest. Iga grupp tõmbab loosiga ühe teema Kreeka kultuuri kohta ning esitab lühikese lavastusliku kokkuvõtte oma teemal.

4) Rooma riigi teke

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat
- 2) tunneb ning võrdleb Rooma vabariigi ja keisririigi toimimise põhimõtteid
- 3) näitab kaardil Rooma riigi laienemist

Õppesisu: Rooma vabariik ja selle korraldus. Rooma tõus suurriigiks: armee. Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma.

Märksõnad: Caesar, Augustus, Constantinus Suur, senat, konsul, vabariik, keisririik

Praktiline tegevus: Õpilased loosivad perioodi (Rooma vabariik või keisririik) ning koostavad lühijutu: Minu üks päev Rooma vabariigiaegses/keisririigiaegses ühiskonnas.

5) Rooma ühiskond ja eluolu

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu
- 2) iseloomustab näidete abil antiikkultuuri saavutusi

Õppesisu: Rooma ühiskond ja eluolu: perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma kui antiikaja suurlinn. Ehituskunst.

Märksõnad: patriits, plebei, Rooma õigus

6) Religioon: ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis ning kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks
- 2) selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos antiikaja näidete põhjal ning mõistab antiigipärandi olulisust tänapäeval
- 3) toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel

Õppesisu: Religioon: ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks. Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos.

Märksõnad: Jeesus ja Paulus, Piibel, Vana Testament, Uus Testament

Kursus 2. Üldajalugu II (kesk- ja uusaeg)

1) Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus
- 2) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost keskaja kontekstis

Õppesisu: Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus

Praktiline tegevus: Ajajoonest koostamine grupitööna. Ajajoonetele kantakse vanaajast keskaega liikumise tähtsamad sündmused, tuues välja rahvasterändamise ning Lääne- ja Ida-Rooma olulisemad märksõnad.

2) Frangi riik

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas
- 2) iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid

Õppesisu: Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke

Märksõnad: Karl Suur

3) Ühiskond ja eluolu

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat

2) iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid

3) teab linnade tekkimise põhjusi ja iseloomustab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond

Õppesisu: Ühiskond ja eluolu: läänikord. Feodaalide ja talurahva eluolu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine

Märksõnad: läänikord, naturaalmajandus, raad, tsunft, gild, Hansa Liit

4) Islami teke ja levik

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas

2) iseloomustab islami teket ja levikut ning väärtustab islami kultuuripärandit

Õppesisu: Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan

Märksõnad: koraan, Muhamed

5) Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas

2) iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundajana

3) teab ristsõdade põhjusi ja tulemusi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele

Õppesisu: Keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordud. Ketserlus. Ristsõjad

Märksõnad: Innocentius III, kirik, klooster, inkvisitsioon, ketserlus, ristsõjad

Praktiline tegevus: Lugeda läbi artiklid.

— Adamson. Pool aastatuhandet reformatsiooni algusest. Postimees, 27.10.2017 ([link](#))

— S. Schlinker. Martin Lutheri panus saksa kultuuri on hindamatu. Postimees, 27.10.2017 ([link](#))

Kirjutada arutlus teemal "Kas reformatsioon on uusaja Euroopa tähtsaim sündmus?".

6) Ülikoolid ja skolastika

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu

2) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas

3) iseloomustab keskaegsete ülikoolide tegevust

Õppesisu: Ülikoolid ja skolastika

Märksõnad: Aquino Thomas, skolastika

7) Uue maailmapildi kujunemine

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus
- 2) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas
- 3) iseloomustab uut maailmapilti, selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel;
- 4) analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid

Õppesisu: renessanss ja humanism, maadeavastuste mõjud ning tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon

Märksõnad: renessanss, humanism, reformatsioon, vastureformatsioon, Christoph Kolumbus, Fernão de Magalhães, Martin Luther, kolonialism

Praktiline tegevus: Rollimängus esitada teemad, tuues välja teabeallikate kriitilisus

8) Absolutism ja parlamentarism

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus
- 2) näitab ja analüüsib uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil
- 3) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemusliku seose ning väärtushinnangute muutumist uusajal

Õppesisu: Absolutism ja parlamentarism: poliitiline kaart uusaja alguses. Absolutism Prantsusmaal, parlamentarismi kujunemine ja kindlustumine Inglismaal.

Märksõnad: absolutism, parlamentarism, Louis XIV

Praktiline tegevus: Absolutismi ja parlamentarismi võrdleva tabeli koostamine üldiste tunnuste alusel. Poliitilise kaardi analüüs ja jutustamine paarides.

9) Ameerika Ühendriikide iseseisvumine

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus

Õppesisu: Ameerika Ühendriikide iseseisvumine.

Märksõnad: George Washington

Praktiline tegevus: Isiku George Washington isikuloo põhjal ajalooalaste küsimuste koostamine, kusjuures esimese küsimuse vastus on otseselt tekstist leitav; teise küsimuse vastus on osaliselt tekstist leitav, osaliselt tuletatav olemasolevate teadmiste põhjal ning kolmas vastus on leitav üldistades ning olemasolevaid teadmisi kasutades. Allikas: President George Washington: elulugu, tegevused ja huvitavad faktid (delachieve.com)

10) Prantsuse revolutsioon

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas
- 2) näitab ja analüüsib uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil
- 3) teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale

Õppesisu: Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale: valgustus.

Märksõnad: valgustus, revolutsioon, reform, Voltaire

Praktiline tegevus: Arutlus. Prantsuse revolutsiooni tagajärjed

11) Viini kongress

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus
- 2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas

Õppesisu: Viini kongress. Rahvusluse tõus ja riikide teke

Praktiline tegevus: Õpilased uurivad 1848. aasta revolutsioonide kaarti ja legendi. Legendi abil koostatakse lühike tekst kaardil kujutatud olukorrast (püütakse mõista ja sõnastada).

12) Industriaalühiskond

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus
- 2) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu
- 3) iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule

Õppesisu: Industriaalühiskond: tööstuslik pööre, industriaalühiskonna tunnused, masstootmine

Märksõnad: valgustus, kapitalism, kolonialism, monopol, urbaniseerumine, sotsialism

13) Maailmamajandus

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas
- 2) tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal

Õppesisu: Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal

Märksõnad: Karl Marx, Otto von Bismarck

EESTIAJALUGU (I ja II). 11. klass

"Eesti ajalugu I" kursus annab ülevaate Eesti ajaloost mandrijää taandumisest kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni. Tegemist on Eesti esi-, kesk- ja varauusaja kursusega, kus pööratakse tähelepanu Eesti alade asutamisest kuni reformatsioonini. Kõnealusel perioodil toimuvad Eesti aladel olulised muutused, mis on mõjutanud tugevalt tänast päeva. Seoste loomisel eri ajaperioodide vahel on võimalik õpilasel mõista Eesti ja Euroopa ajaloo sündmuste omavahelisi seoseid.

Analüüsitakse muinaskultuuri kujunemist ning selle muutumist läbi aja, erinevate kultuurikontaktide vahendusel. Läbi ajaloo kursuse analüüsib õpilane Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajaloo kontekstis ning mõistab nende vastastikuseid seoseid. Ajalootundides rekonstrueeritakse läbi empaatiaülesannete minevikus elanud inimese elu, võttes arvesse ajastu eripära. Näidete järgi õpitakse tundma, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajalooperioodidel.

„Eesti ajalugu II“ annab põhiteadmised Rootsi ajast 1905. aastani. Kursus on jaotatud kolmeks suuremaks teemaplokkiks. Neist esimeses käsitletakse Rootsi aega, teises 18. sajandit ja kolmandas 19. sajandit kuni 1905. aastani. Kõikide teemaplokkide alguses antakse ülevaade sellest, mis toimus samal ajal mujal Euroopas, seejärel käsitletakse Eesti olustikku ja sündmusi. See periood oli Eesti ajaloo jaoks oluline, kuna see hõlmas suuremaid poliitilisi, sotsiaalseid ja kultuurilisi muutusi, mis aitasid kujundada kaasaegse Eesti rahvusliku identiteedi ja riikluse aluseid.

Kursus 3. Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)

1) Antropogeneesi põhijärgud

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus
- 2) teab tähtsamaid Eesti esiaja perioode;
- 3) mõistab muististe kui ajalooallikate eripära.

Õppesisu: Antropogeneesi põhijärgud. Inimasustuse levik maailmas. Jääaeg ja selle taandumine. Inimasustuse algus Euraasia põhjaosas. Muinasaja allikad ja nende uurimine

Märksõnad: arheoloogiline kultuur, muistis

Praktiline tegevus: Kronoloogiline ülevaade esiaja perioodidest Eesti aladel koos perioodi kirjeldusega. Ajajoonele kantakse kõik esiaja perioodid kirjelduse ja näidetega.

2) Kiviaja arheoloogilised kultuurid Eestis

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas
- 2) kirjeldab inimeste eluolu ja toob näiteid inimeste tegevusaladest ja nende muutustest esiajal

Õppesisu: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nõorkeraamika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ning kultuuri iseloomustavad muistised. Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlispõllundus, kalmed, linnused

Märksõnad: arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme

Praktiline tegevus: Filmi kestus 52:14 minutit. <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/768>

Küsimustele vastamine filmi vaatamise käigus.

Film “Kaali saladus” analüüsi küsimused:

- 1) Nimeta Eesti teadlasi, kes on Kaali kraatri tekkimist uurinud.
- 2) Too välja kõik filmis antud daatumid Kaali järve võimaliku tekke aja kohta. Lisa iga daatumi juurde meetod, kuidas tulemus saavutati:
- 3) Mida sümboliseerib Kaali järve ümber ehitatud kivimüür?
- 4) Kuidas kajastub meteoriidi langemine kollektiivses mälus?
- 5) Nimeta saarlaste muistne jumal:
- 6) Mida sümboliseerib Karja kiriku kolmjalg ning kuidas on see seotud Kaali järvega?
- 7) Mida tähendab Ultima Thule ning milline antiikaja isik on sellega seotud?
- 8) Mida nimetas Lennart Meri hõbevalgeks?
- 9) Mida/keda arvatavasti järve ohverdati?
- 10) Miks on Kaali järve ümber kultuurikiht õhuke?

3) Eesti esiaja lõpul

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat
- 2) iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi;
- 3) kirjeldab Eesti halduskorraldust ja majanduse arengut esiaja lõpul
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisted arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism

Õppesisu: Suhted naabritega: idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti. Eesti ühiskond esiaja lõpul: sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud. Muinasusund ning ristiusu levik Eestis.

Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.

Märksõnad: Muinaslinnus, kalme, malev, animism, kihelkond

Praktiline tegevus: Muinasaja asula rekonstruktsioon rühmatööna.

Ülesanne: Joonista plakatile (A1) muinasaegne küla koos hoonestusega ning küla juures asuva linnusega. Näita nooltega erinevad muinasasula osised ja kirjelda järgmiseid punkte: asustus, põllumajandus, käsitöö, kaubandus, ühiskond, perekond, muinasusund, matmiskombestik

4) Paavsti võim ja hegemonistlikud taotlused

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära
- 2) analüüsib Balti ristiõja põhjusi, kulgu ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast
- 3) teab religioonide ja ideoloogiliste õpetuste tekkelugu, leviku põhjusi ning mõju ühiskonna arengule
- 4) analüüsib näidete kaudu, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajalooperioodidel
- 5) mõistab, et nii ajalooallikas kui ka ajaloonarratiiv on mõjutatud selle autorist, loomise asjaoludest, ajastust ning tõlgendajast
- 6) selgitab näidete varal sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning ühekülse ajalookäsitluse tagajärgi

Õppesisu: Ristiõdade põhjused ja peasuunad. Läänemere maade ristiusustamine. Keskaegne kolonisatsioon. Lääne-Euroopa ühiskonna eeskujud Eesti keskaja ühiskonna kujunemisel. Muistse vabadusvõitlus: Balti ristiõdade põhjused. Muistse vabadusvõitluse kulgu. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana.

Märksõnad: Lembitu, Kaupo, piiskop Albert ja kroonik Henrik, Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana.

Praktiline tegevus: Väitluse läbiviimine

Keskseks väiteks kirjutage "Eestlase kaotus muistses vabadusvõitluses oli paratamatu". Ülesanded õpilastele:

- Tuua mõlema poole toetuseks ja/või ümberlukkamiseks vähemalt kolm argumenti (st kokku kuus). Argumente võib olla rohkem, selleks lisada ämblikule jalgu.
- Seejärel kirjutada järeldus, kumma poole argumendid on kaalukamad. Kas nõustuda väitega või mitte?
- Kasutada vastamiseks vähemalt kolme allikat, millele tuleb viidata järelduse all
- Edastada ülesanne õpetajale kokkulepitud viisil.

Diskussioonivõrgu nüite saab kopeerida Google Docsi või joonistada paberile.

5) Vana-Liivimaa riigid

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) selgitab allikatele tuginedes tänapäeva Eesti ühiskonnale iseloomulike ilmingute ja arengute ajaloolist tausta, hinnangute muutumist ajas ja põhjendab nende tagamaid
- 2) tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega.

Õppesisu: Vana-Liivimaa riigid: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev. Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega. Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed.

Märksõnad: Vana-Liivimaa, seisused, Maapäev, Jüriöö ülestõus

6) Keskaja ühiskond Eestis

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaalmajanduslik staatus Eestis ja Euroopas
- 2) teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud ning selgitab muutuste põhjusi
- 3) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat
- 4) iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ning majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal
- 5) kirjeldab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; saab aru kultuurilisest järjepidevuses

Õppesisu: Läänikorraldus. Mõisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine. Keskaegsed linnad Eestis: linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa Liit. Gildid ja tsunftid. Eluolu linnas. Kirik ja kultuur: vaimulikud ordud ja kloostrid. Arhitektuur.

Märksõnad: Liivi Ordu, vasalkond, mõis, teoorjus, sunnismaisus, adramaa

Praktiline tegevus: Laudkonnas jaotatakse peatükid (Linn. Kaubandus ja käsitöö. Elu linnas. Linnakultuur. Talurahvas. Elu maal. Kirikud ja kloostrid. Usk ja haridus). Õpilased jagunevad gruppidesse vastavalt peatükkidele. Rühmas jaotatakse alapeatükid, asutakse lugema. Iga õpilane toob oma tekstist välja olulisi fakte. Faktidest koostab laudkond kokkuvõtva teksti, mille sisestab veebilehele (nt <http://www.padlet.com>), lisatakse illustreerivaid pilte. Tagasi kodurühmas iseloomustab iga õpilane loetud ja läbi töötatud peatükki, võttes aluseks sisestatud teksti.

Keskaegse linnaruumi loomine. Iga paar saab endale ühe paberimaja, mis on vaja kokku panna. Klassi peale koostatakse üks suur linnamakett. Linnamaketi koostamisel ja linnaruumi loomisel lähtutakse loetud tekstidest saadud faktidele.

Kasutatav materjal: <https://helios.ee/raamatud/paberist-tallinna-vanalinn/>

7) Liivi sõda

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära
- 2) selgitab allikate alusel Liivi sõja eellugu, kulgu ja tulemusi
- 3) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat

Õppesisu: Tugeva keskvoimuga riikide kujunemine Läänemere regioonis. Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, kulg ja tulemused.

Märksõnad: Ivan IV ja Wolter von Plettenberg, Liivi sõda, Vana-Liivimaa

8) Eesti kolme kuningriigi valduses

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib Eesti ühiskonnaelu erinevate suurriikide koosseisus, lähtudes erinevast perspektiivist
- 2) teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud ning selgitab muutuste põhjusi
- 3) teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal

Õppesisu: Riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon

Märksõnad: Poola, Taani ja Rootsi valdused Eesti aladel

Praktiline tegevus: Võrdleva tabeli koostamine Eesti kolme kuninga valduses kohta. Tuua välja ühiskondlik korraldus, talupoegade olukord, religioon, Rootsi valdustesse ülemineku põhjused ja aeg.

9) Reformatsioon Eestis

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab religioonide ja ideoloogiliste õpetuste tekkelugu, leviku põhjusi ning mõju ühiskonna arengule
- 2) iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus
- 3) analüüsib, millistest teguritest võisid olla mõjutatud inimeste ideoloogilised valikud

Õppesisu: Haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus. Kultuuri areng: Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.

Märksõnad: Balthasar Russow

Praktiline tegevus: Allikaülesanne:

<https://drive.google.com/file/d/1kxWiKiqQRvZnnNtfLq8VABh1WYHYyptF/view>

Kursus 4. Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)

1) Rootsi suurriigi ajastu

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud ning selgitab muutuste põhjusi
- 2) teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal
- 3) analüüsib Eesti ühiskonnaelu erinevate suurriikide koosseisus, lähtudes erinevast perspektivist

Õppesisu: Rootsi keskvoim ja baltisaksa aadel.

Märksõnad: rüütelkond, Gustav II Adolf

Praktiline tegevus:

Ülesanded “Rootsi aeg” - <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/19289-Rootsi-aeg>

2) Majanduslik areng

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaalmajanduslik staatus Eestis ja Euroopas
- 2) selgitab allikatele tuginedes tänapäeva Eesti ühiskonnale iseloomulike ilmingute ja arengute ajaloolist tausta, hinnangute muutumist ajas ja põhjendab nende tagamaid
- 3) kirjeldab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal

Õppesisu: Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused. Manufaktuuride teke. Kaubandus.

Märksõnad: reduktsioon, vakuraamat

Praktiline tegevus: Diskussioonivõrgu loomine “Kas reduktsioon tõi talupoegadele vabaduse?”

3) Vaimuelu ja kultuur

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab religioonide ja ideoloogiliste õpetuste tekkelugu, leviku põhjusi ning mõju ühiskonna arengule
- 2) mõistab luterluse mõju ning Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval
- 3) analüüsib, millistest teguritest võisid olla mõjutatud inimeste ideoloogilised valikud

Õppesisu: Luterlus riigiusuna. Esimesed gümnaasiumid. Ülikooli asutamine Tartus. Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik.

Märksõnad: piiblikonverentsid, Vastne Testament, Academia Gustaviana, Bengt Gottfried Forselius, Gustav II Adolf, Johan Skytte, Karl XI

Praktiline tegevus: Õpilased loovad lühifilmid, mille sisuks on rahvaharidus ja eestikeelse kirjasõna levik.

4) Eesti 18. sajandil

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib näidete kaudu, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajalooperioodidel
- 2) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus

Õppesisu: Venemaa euroopastumine 18. sajandil. Katariina II valgustatud absolutism.

Märksõnad: Karl XII, Peeter I, Katariina II

5) Põhjasõda

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära
- 2) selgitab Põhjasõja põhjusi, tulemusi ja mõju

Õppesisu: Põhjasõja põhjused, kulg ja tulemused

Märksõna: põhjasõda

6) Balti erikord

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib Eesti ühiskonnaelu erinevate suurriikide koosseisus, lähtudes erinevast perspektiivist
- 2) iseloomustab Balti erikorda ning selle mõju Eesti arengule

Õppesisu: Vene keskvoim ja baltisaksa seisuslik omavalitsus. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord

Märksõnad: Balti erikord, restitutsioon, asehalduskord

Praktiline tegevus: Õpilased selgitavad Balti erikorra mõju ühiskonnale erinevates valdkondades (halduskorraldus, majandus, talupoja õiguslik seisund, haridus, eesti keele areng, religion)

7) Rahvastikuprotsessid Eestis

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat

Õppesisu: Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule

Märksõnad: rahvastikuprotsessid

8) Vaimuelu 18. sajandil

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) mõistab ajaloolise arengu järjepidevust Eestis, sealhulgas kodukoha ajaloo näitel ja Euroopa ajaloo kontekstis

Õppesisu: Baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus

Märksõnad: Vennastekogud, Anton Thor Helle ja August Wilhelm Hupel

9) Eesti 19. sajandil ja 20. sajandil

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) kirjeldab moderniseeruvat Euroopat ja Venemaad 19. sajandil ja 20. sajandi algul.

2) analüüsib Euroopa valgustusideede mõju Eesti vaimuelule

Õppesisu: Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul. Moderniseeruv Euroopa: industriaalühiskonna kujunemine, rahvuslik liikumine. Venemaa 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Märksõnad: moderniseeruv Euroopa

Praktiline tegevus: Pärissorjuse kaotamine – 1811. aastal toimunud rüütelkondade nõupidamise simulatsioon: <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/25937-Parisorjuse-kaotamine-1811-aastal-toimunud-ruutelkondade-noupidamise-simulatsioon>

Rühmatöö tulemuste esitlemine ja analüüs.

10) Talurahva vabanemine

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1) teab, kuidas muutus talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid;

Õppesisu: Pärissorjuse kaotamine Eestis. Talurahva omavalitsuse kujunemine. Talude päriseksostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus

Märksõnad: talurahvas, pärisorjus

11) Ärkamisaeg

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile ajalooperioodide eripära

2) mõistab ärkamisaja tähtsust, selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;

3) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid estofiil, ärkamisaeg, rahvuslik liikumine, venestamine, Aleksandrikool

4) selgitab allikatele tuginedes tänapäeva Eesti ühiskonnale iseloomulike ilmingute ja arengute ajaloolist tausta, hinnangute muutumist ajas ja põhjendab nende tagamaid

5) iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;

6) teab, millised olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid;

Õppesisu: Eelärkamisaeg. Estofiilid. Tartu ülikool 19. sajandil. Eesti haritlaskonna kujunemise algus. Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel.

Märksõnad: eelärkamisaeg, ärkamisaeg, estofiilid, seltsiliikumine

Praktiline tegevus: Koostada ajaleheformaadis uudislood. Valida ajajoonelt sündmused, mis väärksid kajastamist 19. sajandi ajalehes. Vajaduse korral leidke sündmuste kohta rohkem infot.

Eeskuju saate [Digiteeritud eesti ajalehtede](#) portaalist. Keskkond, kuidas ja kus ajaleht vormistada, valige ise. Ajalehe formaat võib olla kas 2 x A4 või 1 x A3.

Projekti kestus umbes kaks nädalat. Tehtud tööd jagage oma õpetajaga kokkulepitud ajal ja viisil.

12) Moderniseeruv Eesti

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus
- 2) iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut 19. sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega;

Õppesisu: Majanduse areng. Raudteede ehitamine, selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine. Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile. Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele. Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine. Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused Eestis. 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.

LÄHIAJALUGU (I ja II). 12. klass

Kursus 5. Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel, arengu põhijooned

1) Maailm esimese maailmasõja eel

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) iseloomustab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- 2) teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi;
- 3) tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume;
- 4) iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid imperialism, monopol, Antant, Kolmikliit.

Õppesisu: Suurriikide arenguhooni: poliitiliste süsteemide erinevused, Venemaa.

Maailma majandus: teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, vabaturumajandus ja proteksionism. Suurriikide liidud: kujunemise põhjused ja tagajärjed.

Praktiline tegevus: Ajaloolise konteksti mõistmine:

- Allegooriate kasutamine (nt “John Bull ja sõbrad” kaardi

analüüs https://commons.wikimedia.org/wiki/File:John_Bull_and_his_Friends_1900.jpg

- Empaatiaharjutused (kaasaegsete fotode üksikasjalik analüüs; üksikisikute valikute

mõtestamine ajaloolises kontekstis: tekstitöödena või ka foorumteatrina; nt Pariisi tänavavaade

ca 1900 <https://rb.gy/34032>, Berliini tänavavaade <https://rb.gy/xk2gd> ; St Peterburi tänavavaade

1900 <https://rb.gy/itsci> vaatlusülesanded ja järelduste tegemine pildiinfo põhjal inimeste

igapäeva eluolu kohta ajas:

- a) inimesed - kui mugavad nende rõivad tunduvad, kuidas toimub riietumine, võimalik tarbimiskäitumine
- b) logistika - millised on transpordivahendid, kuidas logistilised võimalused mõjutasid inimeste igapäevaelu liikumise valikuid

2) Esimene maailmasõda

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi;
- 2) analüüsib esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule;
- 3) analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi;
- 4) mõistab ajaloolise arengu järjepidevust Eestis, sealhulgas kodukoha ajaloo näitel ja Euroopa ajaloo kontekstis;
- 5) tõlgendab ajaloosündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast;
- 6) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat;
- 7) teab Eesti vabadussõja sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardi alusel;
- 8) mõistab vabadussõja ja Tartu rahu tähendust Eesti Vabariigi kindlustumisel;
- 9) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu;
- 10) teab, kes olid Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner ja Konstantin Päts, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu: Esimese maailmasõja põhjused. Sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid. Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute riikide sünd Euroopas, uus maailmakord ja Rahvasteliit. Eesti iseseisvumine: eeldused, iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu.

Praktiline tegevus: Allikate analüüs, ajaloonarratiivi loomine

Rahvusarhiivi dokumendikogu <https://www.ra.ee/ilmasoda/index.php/site/documents>

Allikate uurimine, nt maailmakohviku formaadis, kus moodustatakse laudkonnad erinevate alateemade kaupa (vt ülal Rahvusarhiivi dokumendikogu alateemasid). Maailmakohviku laudkonnades luuakse laudkonnades allikate põhjal lugu esimesest maailmasõjast, mida harjutuse lõpus üksteisele esitletakse ning võimalusel käivitatakse arutelu. Maailmakohviku tutvustus Viikipeedias: <https://et.wikipedia.org/wiki/Maailmakohvik>

3) Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib ja võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi;
- 2) teab ja iseloomustab rahvusvahelisi kriise: Kaug-Ida, Etioopia, Hispaania kodusõda;

- 3) iseloomustab majanduse arengut maailmasõdadevahelisel perioodil ning selgitab majanduskriisi põhjusi ja mõju;
- 4) analüüsib ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 5) analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ja 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, kommunism, NSVL, fašism, natsionaalsotsialism, Rahvasteliit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, vabadussõjalased;
- 7) teab, kes olid Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Franklin D. Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu: Euroopa-kesksus ning rahvusvahelised suhted. Demokraatia levik. Demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kurss. Autoritarism, totalitarism: fašism, natsionaalsotsialism, kommunism. Diktatuuride iseloomulikud jooned, eripärad ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Uute konfliktide kujunemine, kriisikolded. Eesti tee demokraatialt autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

Praktiline tegevus: Ajaloolise konteksti mõistmine

Karikatuuride analüüs (nt raamatust Eero Medijainen "Maailm prowintsionu peeglis"; veebis on pildiotsinguga leitav valik Gori või Otto krusteni) karikatuure. Karikatuuride analüüsimisel küsida järgnevat küsimusi:

Mida märkad esimesena? Kirjelda, mida veel näed? Kirjelda, mis toimub karikatuuril? Milliseid inimesi ja objekte on kujutatud? Kuidas need karikatuuril paiknevad ja kuidas need on teineteisega seotud? Milline on karikatuuri füüsiline toimumispaik? Kas see paik on oluline?

Kas karikatuur on kujutatud realistlikult või groteskselt? Kui groteskselt, siis millega on liialdatud? Kas tunnend ära sümbolid, kirjelda neid? Kas on kasutatud teksti? Kas tekstiline osa aitab lahti mõtestada sümboleid? Kas on detaile, mis annavad vihjeid karikatuuri ilmumisaja kohta? Kas karikatuuril on andmeid ilmumisaja kohta? Mida veel märkad?

Kui karikatuuri tehnilised andmed on läbi uuritud, on järgmiseks ülesandeks analüüsida karikatuuri ajalookonteksti mõtestades järgnevate küsimuste abil:

Millisele sihtgrupile on karikatuur suunatud? Mis oli autori eesmärk karikatuuri luues? Millist perspektiivi karikatuur esindab? Milliseid emotsioone karikatuur tekitab? Kas need emotsioonid võisid olla samad ka karikatuuri kaasaegsel vaataval? Kas on midagi, mis on jäetud karikatuuril kujutamata, aga mille kohta tahaks rohkem teada?

4) Teine maailmasõda

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib rahvusvahelisi suhteid teise maailmasõja eel;
- 2) iseloomustab teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;

- 3) iseloomustab sõjategevust kaardi järgi;
- 4) teab Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemislugu;
- 5) analüüsib teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole;
- 6) analüüsib allikatele tuginedes teist maailmasõda kui humanitaarkatastroofi
- 7) teab, kes olid Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Georgi Žukov,
- 8) Johannes Vares ja Otto Tief, ning iseloomustab nende tegevust;
- 9) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Anšluss, Müncheneri konverents, MRP, baaside leping, okupatsioon, suvesõda, Atlandi harta, ÜRO.

Õppesisu: Teine maailmasõda kui esimese maailmasõja jätk. Teise maailmasõja põhjused: Saksamaa, Nõukogude Liidu ja Jaapani agressiivne välispoliitika ning demokraatlike Lääneriikide lepituspoliitika nurjumine.

Sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased. Hitleri-vastane koalitsioon ja selle kujunemine: Atlandi harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentside tähtsus.

Tähtsamad sõjatandrid ja lahingud: rinded, tähtsamaid lahingud (Pearl Harbor, Moskva, Midway, Stalingrad, Kursk, El-Alamein, Normandia dessant).

Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ja selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ja ideoloogilisele arengule.

Eesti teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine, okupatsioonid, sõjakaotused ja -kahjud, sõja mõju inimeste elukäikudele. Pagulaskond.

Praktiline tegevus: Seoste loomine infoelementide vahel: Töö ajaloolise kaartiga; sündmuste ajajoone tegemine (näiteks veebiprogrammiga <http://timelinecurator.org/>), Ajalugu Oskariga animatsioonid (väga detailitihedad ja sobivad ka gümnaasiumile) 1941.

Kursus 6. Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel, arengu põhijooned

1) Külm sõda

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib allikate põhjal külma sõja põhjusi ja kujunemist ning teab avaldumisvorme;
- 2) analüüsib allikate põhjal külma sõja kriiside tekkimise põhjusi ning osaliste taotlusi ja tulemusi;
- 3) analüüsib rahvusvahelist olukorda külma sõja ajal;
- 4) iseloomustab kahe Saksa riigi arengut külma sõja ajal;
- 5) teab, kes olid Harry Truman, John F. Kennedy, Nikita Hruštšov, Fidel Castro, Konrad Adenauer ja Willy Brandt, ning iseloomustab nende tegevust;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külm sõda, kriisikolle, NATO, VLO, võidurelvastumine, raudne eesriie.

Õppesisu: Külma sõja kujunemine ja selle avaldumise vormid: võidurelvastumine, liidud. Kriisid: Korea sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid.

Kahepooluseline maailm: USA ja NSVLi vastasseis. Lõhestatud Saksamaa: lõhestamine, kahe Saksa riigi vahelised suhted.

Praktiline tegevus: Töö ajalooalaste dokumentaalfilmidega.

Analüüsida, milliseid esmaseid kaadreid on dokumentaalfilmi valitud. Millist perspektiivi need esindavad. Millisest perspektiivist saaks veel valitud allikaid vaadelda. Kas esmaste kaadrite valik ja tõlgendus on usaldusväärne? Miks (millised on usaldusvääruse kriteeriumid)? Kas käsitletav teema on vastuoluline? Kui jah, siis miks (mis kontekstis, mis sihtgrupis, mis teeb teema vastuoluliseks?). Näiteks klipid Jupiterist sarjast "Ajalugu 5 minutiga"

Ungari ülestõus: <https://jupiter.err.ee/1608749857/ajalugu-viie-minutiga>

Berliini blokaad: <https://jupiter.err.ee/1608625243/ajalugu-viie-minutiga>

NATO loomine: <https://jupiter.err.ee/1608542866/ajalugu-viie-minutiga>

Berliini müüri ehitamine: <https://jupiter.err.ee/1608292686/ajalugu-viie-minutiga>

Kuuba kriis: <https://jupiter.err.ee/1608370350/ajalugu-viie-minutiga>

Moskva olümpiamängud <https://jupiter.err.ee/1608271620/ajalugu-viie-minutiga>

Afganistani sõda: <https://jupiter.err.ee/1608413927/ajalugu-viie-minutiga>

2) Demokraatlik maailm pärast teist maailmasõda

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib demokraatlike riikide arengu põhijooni;
- 2) teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe;
- 3) teab, kes olid Ronald Reagan ja Robert Schumann, ning iseloomustab nende tegevust;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu, OSCE.

Õppesisu: USA: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Ühise Euroopa integratsiooni otsingud. Euroopa integratsioon.

Praktiline tegevus:

Ajaloolise konteksti loomine

Töö reklaamidega. Valitud reklaamid aitavad mõista Ameerika Ühendriikide inimeste igapäevaelu aspekte külma sõja ajal. Reklaamid on valitud erinevatest aastakümnetest (inglise keeles):

1950. aastad <https://youtu.be/gIh1IHtTImc>

1960. aastad <https://youtu.be/eBKlhHX6fVM>

1970. aastad <https://youtu.be/7IWOTD5emJQ>

1980. aastad <https://youtu.be/19kPJrpMsIk>

Küsimused: Milliseid tooteid on erinevatel aastakümnetel reklaamitud? Kes on reklaamide sihtgrupp? Kas see on aja jooksul muutunud? Kuidas on reklaamides kujutatud erinevad ühiskonna liikmeid (mehed, naised, erineva etnilise taustaga inimesed)? Kuidas peegeldavad reklaamid tehnoloogia arengut läbi aastakümnete? Kuidas kajastub reklaamides heaoluühiskond?

3) NSVL ja kommunistlik süsteem

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib kommunistliku süsteemi kujunemislugu ja põhijooni;
- 2) iseloomustab NSVLi ühiskonnaelu arengut;
- 3) analüüsib kommunistliku süsteemi kriiside põhjusi ja tagajärgi;
- 4) analüüsib Eesti ühiskonna arengut Nõukogude okupatsiooni ajal;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, stalinism, sula, stagnatsioon, dissidentlus, Brežnevi doktriin, plaanimajandus, sotsialismileer, liiduvabariik, kultuurirevolutsioon;
- 6) teab, kes olid Jossif Stalin, Nikita Hruštšov, Leonid Brežnev, Mao Zedong, Johannes Käbin, Aleksander Dubček ja Lech Walesa, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu: Kommunistliku süsteemi kujunemine. Ida-blokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus, Praha kevad, Poola kriisid, solidaarsus. Kommunistlik Hiina. NSVL: stalinism, sula, stagnatsioon.

Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid, suhted väliseestlastega

Praktiline tegevus: Empaatiaharjutused mälestustega (nt "Kogu me lugu" kollektsoonist), mälestuste edasijutustamine "mina" vormis.

4) Maailm sajandivahetusel

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib allikate põhjal kommunistliku süsteemi lagunemise põhjusi;
- 2) teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil pärast külma sõja lõppu;
- 3) analüüsib allikate jõudude vahekorra muutusi rahvusvahelistes suhetes ning uute pingekollete kujunemist;
- 4) analüüsib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ning väärtushinnangud sõja ja rahu küsimuses 20. sajandi jooksul;
- 5) analüüsib allikate põhjal rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes;
- 6) selgitab Lähis-Ida kriisikolde kujunemise põhjusi, selgitab kriisi olemust ja püüdeid seda lahendada;
- 7) selgitab, millised arengusuunad ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku;
- 8) mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust;
- 9) toob näiteid inimsusevastaste kuritegude toimepanemistest ja nende tagajärgedest;
- 10) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid genotsiid, holokaust, küüditamine, GULAG;
- 11) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid desarmeerimine, võidurelvastumine, patsifism;
- 12) arutleb inimeste igapäevaelu valikute üle demokraatlikes ja totalitaarsetes ühiskondades
- 13) toob näiteid solidaarsusliikumistest ning kirjeldab nende mõju ühiskonnale;
- 14) teab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning iseloomustab nende rakendumist igapäevaelus;
- 15) toob näiteid kultuurielust ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega;

16) teab, kes olid Ronald Reagan, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, George Bush, Helmut Kohl, Vaclav Havel, ning iseloomustab nende tegevust;

Õppesisu: Majanduslikud ja poliitilised reformid NSVLis. NSVLi ja kommunistliku süsteemi lagunemine. Berliini müüri langemine. Külma sõja lõpp ja geopoliitilised muudatused: poliitilise kaardi muutumine. USA rolli muutus: uus jõudude vahekord maailmas. Uued pingekolled: Balkani kriis.

Rahvusvahelised organisatsioonid: ÜRO, NATO. Uue maailmakorra loomise katsed. Konfliktid ja nende lahendamise püüded Lähis-Ida näitel.

Massikuritegude ideoloogilised alused ja psühholoogilised juured. Koonduslaagrid, GULAG. Küüditamised. Natsismikuriteod. Kommunismikuriteod. Genotsiid, etnilised puhastused. Suhtumine sõdadesse: patsifism, võidurelvastumine, desarmeerimine, tuumasõja oht.

Eluolu ja kultuur. Ühiskondlikud liikumised ja ideoloogiad: sotsialism, liberalism, noorsooliikumine (bitnikud, hipid, punkarid jms) ja nende mõju ühiskonnale, afroameeriklaste solidaarsusliikumine ja panaafrikanism, feminism, kodanikuõiguste liikumised, keskkonnakaitse. Ühiskondlike liikumiste ja ideoloogiate avaldumine kultuuris. Muutused eluolus: naiste emantsipatsioon, sport, mood, massikultuur, kodumasinad. Teaduse ja tehnika areng: autoajastu, raadio, televisioon, arvuti, internet, kosmoseajastu. Kultuurivaldkondade arengu iseloomulikud jooned: kunst, kirjandus, arhitektuur, muusika. Mitmekultuurilisuse kontseptsioon.

5) Eesti riikluse taastamine

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib allikate põhjal Eesti iseseisvuse taastamist ning teab riikluse ülesehitamise käiku;
- 2) selgitab allikate põhjal Eesti integreerumist Euroopasse ja maailma;
- 3) teab, kes olid Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, laulev revolutsioon, Rahvarinne, Balti kett, interrinne, ERSP, Eesti Kongress, Põhiseaduse Assamblee.

Õppesisu: Eesti riikluse taastamine. Eesti iseseisvuse taastamine. Integratsioon Euroopasse ja maailma: laulev revolutsioon. Eesti osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide töös. Poliitiliste olude mõju Eesti kultuurile ja eluolule. Inimsusevastased kuriteod Eestis.